

Presenting Aggression Model Based on Emotional Intelligence, Emotion Regulation, Communication Skills, Self-Efficacy, and Parental Performance Mediated by Ambivalent Attachment Style in High School Female Adolescents

Sigarchi R¹, *Abolghasemi Sh², Tizdast T³, Rahmani MA³

Author Address

1. Ph.D. Student in General Psychology, Department of Psychology, Tonekabon Branch, Islamic Azad University, Tonekabon, Iran;

2. Associate Professor, Department of Psychology, Tonekabon Branch, Islamic Azad University, Tonekabon, Iran;

3. Assistant Professor, Department of Psychology, Tonekabon Branch, Islamic Azad University, Tonekabon, Iran.

*Corresponding author's email: sh.abolghasemi@toniau.ac.ir

Received: 2020 Nov 29; Accepted: 2021 Oct 4

Abstract

Background & Objectives: Aggression is among the most common problems in adolescence and can cause psychosocial and behavioral issues in individuals. A social problem in different societies is behavioral and psychological abnormalities and coping with them. Mental health, prognostication, and treating behavioral abnormalities are of significance. Studies indicated that a minor problem that requires preliminary awareness and the efforts of family and school becomes an acute condition over time. International research on aggression suggested that aggression among Asian adolescents is lower than Hispanics and Americans and has no significant gender-wise difference. According to research conducted in Iran, aggression among adolescents is 30%-50%. Aggression is among the main problems in children and adolescents and one of the most critical reasons for referring them to counseling and psychotherapy centers. Aggressive behaviors are crucial social problems in any society, especially in adolescence. Aggressive behaviors in adolescence can lead to academic difficulties and incompatibility in school, psychological issues (e.g., depression & anxiety), and an anomaly in social behavior and delinquency. Thus, it is critical to identify the factors affecting aggression to design a comprehensive program to reduce this behavioral problem. This study aimed to present an aggression model in adolescents based on Emotional Intelligence (EI), Emotion Regulation (ER), Communication Skills (CSs), self-efficacy, and Parental Performance (PP) mediated by ambivalent attachment style.

Methods: This correlational study used structural equation modeling. The study's statistical population consisted of all female students in secondary school in Tehran City, Iran, 2019-2020. Of them, 150880 subjects were selected by cluster sampling method. First, from the 22 districts of Tehran, district 4 was chosen from districts 4 of districts 2, 5, 7, and 9, and from each district, one school and three classes (per grade) were selected as the statistical sample. Accordingly, 392 students were selected. After reviewing the data and removing the confounding questionnaires, 384 were examined. The inclusion criteria included female gender, the age range of 15-17 years, no serious physical problems and defects based on the checklist prepared by the researcher (medical records review), no psychological problems, such as depression, aggression, and anxiety, no substance dependence, no use of psychoactive drugs (based on medical records review), living with both parents, and obtaining participants' and their parents' satisfaction. The exclusion criteria were biopsychological problems, substance use, and unwillingness to continue attending the study. The instruments used in the study were Aggression Questionnaire (Bass and Perry, 1991), Emotional Intelligence Test (Bar-on, 1980), Emotion Regulation Questionnaire (Gross & John, 2003), Communication Skills Questionnaire (Monajemzadeh, 2012), Self-Efficacy Scale (Scherer & Maddox, 1982), Attachment Style Scale (Hausen Shaver, 1987), and Family Performance Questionnaire (Epstein et al., 1983). Data analysis was based on the structural equation modeling technique.

Results: The obtained results suggested that EI ($\beta=-0.42$, $p<0.001$), ER ($\beta=-0.39$, $p<0.001$), CSs ($\beta=-0.37$, $p<0.001$), self-efficacy ($\beta= 0.43$, $p<0.001$), and PP ($\beta=-0.45$, $p<0.001$), negatively and inversely impacted aggression. According to the final model's fitting data, fit indicators were obtained for Chi-squared. The RMSEA=0.015, GFI=0.95, AGFI=0.93, Bentler-Bonnet index=0.98 NFI, and IFI=0.94, indicated that the model had good fitness.

Conclusion: According to the present study findings, the proposed model of aggression in adolescents based on EI, ER, CSs, self-efficacy, and PP mediated by ambivalent attachment style has sufficient fitness.

Keywords: Emotional intelligence, Emotion regulation, Communication skills, Self-Efficacy, Parental performance, Ambivalent attachment style, Aggression.

ارائه مدل پرخاشگری براساس هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین با میانجیگری سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا در نوجوانان دختر دوره متوسطه دوم

ریحانه سیگارچی^۱، *شهنام ابوالقاسمی^۲، طاهر تیزدست^۳، محمدعلی رحمانی^۳

توضیحات نویسندگان

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی عمومی، گروه روان‌شناسی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران؛

۲. دانشیار، گروه روان‌شناسی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران؛

۳. استادیار، گروه روان‌شناسی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران.

*رأبایانامه نویسنده مسئول: sh.abolghasemi@toniau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۹ آذر ۱۳۹۹؛ تاریخ پذیرش: ۱۲ مهر ۱۴۰۰

چکیده

زمینه و هدف: پرخاشگری از جمله مشکلات شایع سنین نوجوانی است و می‌تواند زمینه‌ساز مشکلات روان‌شناختی، اجتماعی و رفتاری در افراد شود. هدف از پژوهش حاضر ارائه مدل پرخاشگری براساس هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین با میانجیگری سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا در نوجوانان دختر دوره متوسطه دوم بود.

روش بررسی: پژوهش حاضر به روش همبستگی و در قالب الگوی معادلات ساختاری اجرا شد. جامعه آماری پژوهش را تمامی دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه دوم، شهر تهران در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ تشکیل دادند که به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. ابزار استفاده شده در پژوهش شامل پرسشنامه پرخاشگری (باس و پری، ۱۹۹۱)، پرسشنامه هوش هیجانی بار-آن (بار-آن، ۱۹۸۰)، پرسشنامه تنظیم هیجان گروس و جان (گروس و جان، ۲۰۰۳)، پرسشنامه مهارت‌های ارتباطی منجمی‌زاده (منجمی‌زاده، ۱۳۹۱)، مقیاس خودکارآمدی عمومی شرر (شرر و همکاران، ۱۹۸۲)، مقیاس دل‌بستگی هاوزن و شاور (هاوزن و شاور، ۱۹۸۷) و پرسشنامه سنجش عملکرد خانواده اپشتاین (اپشتاین و همکاران، ۱۹۸۳) بود. تحلیل داده‌ها با استفاده از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار لیزرل ۸/۸۰ صورت گرفت. سطح معناداری در این پژوهش، ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد، هوش هیجانی ($p < 0/001$, $\beta = -0/42$)، تنظیم هیجان ($p < 0/001$, $\beta = -0/39$)، مهارت‌های ارتباطی ($p < 0/001$, $\beta = -0/37$)، خودکارآمدی ($p < 0/001$, $\beta = -0/43$) و عملکرد والدین ($p < 0/001$, $\beta = -0/45$) دارای اثر منفی و معکوس بر پرخاشگری است. همچنین در نتایج برازش مدل نهایی، شاخص‌های برازش برای معذور خن به دست آمد. مقدار شاخص ریشه میانگین مربعات خطای برآورد $RMSEA = 0/15$ ، شاخص نکویی برازش $GFI = 0/95$ ، شاخص نکویی برازش تعدیل شده $AGFI = 0/93$ ، شاخص بنتلر-بونت $NFI = 0/98$ و شاخص برازش افزایشی برابر $IFI = 0/94$ محاسبه شد که نشان می‌دهد، مدل از برازندگی خوبی برخوردار است. **نتیجه‌گیری:** باتوجه به یافته‌های این پژوهش مدل ارائه‌شده پرخاشگری براساس هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین با میانجیگری سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا در نوجوانان دختر دوره متوسطه دوم از برازش کافی برخوردار است. **کلیدواژه‌ها:** هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی، عملکرد والدین، دل‌بستگی نایمن دوسوگرا، پرخاشگری.

است (۱۴). فردی که توانایی تنظیم هیجانی مناسبی دارد به خوبی می‌تواند هیجانات خود را مدیریت کند و به تعادلی هیجانی بین تمایلات خود و شرایط فردی و محیطی برسد. این توانایی فرد را به سمت رسیدن به بلوغ هیجانی هدایت می‌کند که می‌تواند در کنترل مناسب هیجانات از جمله خشم مؤثر واقع شود (۱۵).

علاوه بر بُعد هیجانی، ویژگی‌های رفتاری مانند مهارت‌های ارتباطی^۷ می‌تواند در شکل‌گیری رفتارهای پرخاشگرانه نقش داشته باشد (۱۶). مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌هایی هستند که افراد را قادر به شنیدن پیام‌های کلامی (محتوای شناختی و عاطفی)، درک پیام‌های غیرکلامی (محتوای عاطفی و رفتاری) و پاسخ‌دهی کلامی و غیرکلامی به این دو نوع پیام می‌سازند (۱۶). همین امر باعث می‌شود که آن‌ها کمتر دچار تنش و پرخاشگری شوند (۱۷). شیخ‌الاسلامی و همکاران در پژوهشی دریافتند که مهارت‌های ارتباطی، پرخاشگری نوجوانان بزهکار را پیش‌بینی می‌کند و هرچه این نوجوانان مهارت‌های ارتباطی بیشتری داشته باشند پرخاشگری در آن‌ها کمتر است (۱۸).

خودکارآمدی^۸ متغیر فردی دیگری است که می‌تواند در پرخاشگری نقش داشته باشد (۹). خودکارآمدی به معنای باور فرد درباره توانایی مقابله او در موقعیت‌های خاص است و الگوهای فکری، رفتاری و هیجانی را در سطوح مختلف تجربه انسانی تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ همچنین تعیین‌کننده این است که آیا رفتاری شروع خواهد شد یا خیر و اگر شروع شد فرد چه مقدار تلاش برای انجام آن خواهد داشت و در رویارویی با مشکل چه مقدار استقامت از خود نشان خواهد داد (۱۹). پژوهش سیارپور و همکاران در این راستا مشخص کرد، با افزایش خودکارآمدی، پرخاشگری دانش‌آموزان پسر کاهش می‌یابد (۲۰). چن و همکاران در پژوهش خود نشان دادند که خودکارآمدی با پرخاشگری رابطه منفی دارد و هرچه خودکارآمدی بیشتر باشد پرخاشگری کمتر است (۹).

عملکرد والدین^۹ و خانواده نیز یکی دیگر از عوامل تأثیرگذار بر پرخاشگری است (۲۱). خانواده، نظام پویایی است که اعضای آن همواره باهم در تعامل هستند و متقابلاً بر همدیگر اثر می‌گذارند (۲۱). عملکرد والدین شامل توانایی والدین در هماهنگی با تغییرات ایجادشده در طول حیات، حل‌کردن تعارض‌ها، همبستگی میان افراد خانواده و موفقیت در الگوهای انضباطی، رعایت حدود مرز میان افراد و اجرای اصول و مقررات و اصول حاکم بر خانواده با هدف حفاظت از کل نظام خانواده است (۲۲). اختلال در عملکرد این نظام، موجب اختلال در رفتار اعضای آن می‌شود. ارتباط ناصحیح بین والدین و فرزندان در زمینه مهرورزی و عاطفی، ارتباطات خانوادگی آشفته، بی‌ثبات و نبود یکپارچگی و انسجام بین افراد خانواده، اثرات بسیار آسیب‌زننده‌ای بر کودک دارد و کودکانی که در چنین محیطی‌های بیش‌ازحد محرک، استرس‌زا و خودسرزنشگر زندگی می‌کنند، الگوهای

یکی از مسائل و مشکلات اجتماعی امروز در جوامع گوناگون ناهنجاری‌های رفتاری و روانی و روش‌های مقابله با آن‌ها است. تردیدی نیست که مسئله بهداشت روانی، پیشگیری و درمان ناهنجاری‌های رفتاری روزبه‌روز اهمیت بیشتری می‌یابد (۱). براساس مطالعات، مشکلی جزئی که رفع آن مستلزم آگاهی‌های مقدماتی و کوشش‌های خانواده و مدرسه است، بر اثر مرور زمان به مشکلی حاد تبدیل می‌شود (۱۰۲). پژوهش در زمینه پرخاشگری در جهان نشان می‌دهد، پرخاشگری در میان نوجوانان آسیایی کمتر از اسپانیایی‌ها و آمریکایی‌ها است و بروز آن‌ها در هر دو جنس تفاوت معناداری ندارد (۳). براساس پژوهش انجام‌شده در ایران، پرخاشگری در میان نوجوانان ۳۰ تا ۵۰ درصد است (۴). پرخاشگری از مشکلات بسیار شایع کودکان و نوجوانان و از دلایل مهم ارجاع آن‌ها به مراکز مشاوره و روان‌درمانی است (۳). رفتارهای پرخاشگرانه^۱ از جمله مشکلات اجتماعی حائز اهمیت در هر جامعه‌ای به‌خصوص در سنین نوجوانی است (۵). رفتارهای پرخاشگرانه در سنین نوجوانی می‌تواند موجب مشکلات تحصیلی و ناسازگاری در مدرسه، مشکلات روان‌شناختی مانند افسردگی^۲ و اضطراب^۳ (۶)، نابهنجاری در رفتار اجتماعی و بزهکاری شود (۷)؛ بنابراین بسیار حائز اهمیت است که بتوان عوامل مؤثر بر پرخاشگری^۴ را شناسایی کرد تا براساس آن برنامه جامع در زمینه کاهش این مشکل رفتاری، طراحی شود (۸).

عوامل مختلف فردی، خانوادگی و اجتماعی در بروز پرخاشگری نقش دارد (۹)؛ از جمله عوامل فردی مؤثر در پرخاشگری، هوش هیجانی^۵ است (۱۰). هوش هیجانی شامل توانایی شناسایی و تشخیص هیجانات در خود و دیگران و ابراز و واکنش مناسب به این هیجانات است (۶). در زمینه بررسی رابطه هوش هیجانی با پرخاشگری، نتایج فراتحلیل انجام‌شده توسط گارسو سانچو و همکاران نشان داد که از نوزده پژوهش بررسی‌شده، در هیجده پژوهش رابطه هوش هیجانی با پرخاشگری معکوس است و افراد دارای هوش هیجانی بیشتر، پرخاشگری کمتری دارند (۶). سعیدی و همکاران در پژوهشی دریافتند، بین هوش هیجانی و پرخاشگری رابطه منفی و معناداری وجود دارد (۱۱).

تنظیم هیجانی^۶، دیگر عامل فردی است که می‌تواند در پرخاشگری افراد نقش داشته باشد (۱۲). تنظیم هیجانی توانایی فرد در تغییر شکل دادن هیجانات یا ایجاد مکانیزم‌های مقابله‌ای به‌منظور مدیریت هیجانات تعریف می‌شود و نقش کلیدی در مدیریت خشم و کاهش پرخاشگری در دوره‌های اولیه رشد ایفا می‌کند (۱۳). در پژوهش کمالی و ابوالعالی‌الحسینی مشخص شد، تنظیم هیجانی مثبت با پرخاشگری رابطه منفی دارد و تنظیم هیجان منفی با پرخاشگری دارای رابطه مثبت

7. Communication skills

8. Self-Efficacy

9. Parental performance

1. Aggressive behaviors

2. Depression

3. Anxiety

4. Aggressive

5. Emotional Intelligence

6. Emotion Regulation

رفتار خصومت‌آمیز و پرخاشگرانه در آن‌ها رشد می‌کند (۲۳). در بررسی دیگری، نقش عملکرد خانواده در شکل‌گیری پرخاشگری در نوجوان بررسی و مشخص شد که عملکرد مطلوب خانواده موجب کاهش پرخاشگری فیزیکی نوجوانان می‌شود (۲۴).

همان‌طور که براساس پیشینه‌های نظری و تحقیقاتی بیان شد، عوامل مذکور در بروز پرخاشگری نوجوانان نقش دارد؛ ولی متغیر دیگری که می‌تواند زیربنای بسیاری از مشکلات دوران کودکی باشد و بسیاری از ویژگی‌ها و رفتارهای افراد را تحت تأثیر قرار دهد، سبک دل‌بستگی^۱ است (۲۵). سبک دل‌بستگی از عوامل بسیار مهم مؤثر در ارتباطات بین‌فردی است که چگونگی رویارویی فرد را با شرایط پر فشار تحت تأثیر قرار می‌دهد و موجب پیامدهای رفتاری می‌شود (۲۶). دل‌بستگی، رابطه‌ای عاطفی نسبتاً پایدار بین کودک و تعدادی از اطرافیان است و با رابطه‌ای مطمئن با شخصی که به‌طور عمده وظیفه مراقبت از کودک را به عهده دارد، برقرار می‌شود. دل‌بستگی بر سه نوع است. در سبک دل‌بستگی ایمن^۲ پیامدهای رفتاری مطلوب‌تر مشاهده می‌شود و در سبک‌های دل‌بستگی نایمن اجتنابی^۳ و نایمن دوسوگرا^۴ پیامدهای رفتاری ممکن است ناخوشایند باشند (۲۶). در سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا کودک قبل از جدا شدن از والد، به دنبال نزدیک شدن به او است؛ ولی زمانی که والد از او دور شود و مجدد برگردد، کودک عصبانیت و رفتار خصمانه و گاهی کتک‌زدن را از خود نشان می‌دهد. چنین الگوی رفتاری در کودکی می‌تواند زمینه‌ساز رفتار پرخاشگرانه در سنین بزرگ‌تر شود (۲۷).

باتوجه به شیوع رو به رشد پرخاشگری در کودکان و نوجوانان و نبود مدلی جامع از عوامل مؤثر در شکل‌گیری و بروز این رفتار، ضرورت شناسایی این عوامل به‌منظور طراحی برنامه‌های پیشگیرانه و درمانی در این زمینه بسیار مشهود است. پیشینه پژوهشی نشان می‌دهد که پژوهش‌های جامع در این زمینه انجام نشده است. در این راستا پژوهش حاضر در پی آن بود که باتوجه به پیشینه‌های نظری و تحقیقاتی مدلی را ارائه دهد که بتوان براساس آن عوامل تأثیرگذارتر شناسایی شود و در برنامه‌های پیشگیری و کاهش پرخاشگری به‌کار رود و مداخلات مؤثرتری در این زمینه ارائه گردد. پژوهش حاضر با هدف ارائه مدل پرخاشگری براساس هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین با میانجیگری سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا در نوجوانان دختر دوره متوسطه دوم اجرا شد.

۲ روش بررسی

پژوهش حاضر به‌روش همبستگی و در قالب الگوی معادلات ساختاری اجرا شد. جامعه آماری پژوهش را تمامی دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه دوم (پایه‌های دهم، یازدهم و دوازدهم) شهر تهران در سال

تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ تشکیل دادند که ۱۵۰۸۸۰ نفر بودند. انتخاب نمونه آماری به‌روش نمونه‌گیری خوشه‌ای صورت گرفت. بدین ترتیب که ابتدا از مناطق ۲۲گانه تهران منطقه چهار انتخاب شد. سپس از ناحیه‌های نه‌گانه منطقه چهار نواحی ۲، ۵، ۷ و ۹ در نظر گرفته شد. از هر منطقه یک مدرسه و از هر مدرسه سه کلاس (از هر پایه یک کلاس) به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شد که تعداد دانش‌آموزان ۳۹۲ نفر بود. پس از بررسی پرسشنامه‌ها و حذف پرسشنامه‌های مخدوش ۳۸۴ پرسشنامه ارزیابی شد. در انتخاب حجم نمونه به‌دلیل اینکه در پژوهش مدل‌یابی به‌ازای هر متغیر آشکار ۱۰ تا ۱۵ نفر نیاز است (۱۰)، براساس متغیرهای موجود در مدل مفهومی شکل ۱، دو بیست نفر به‌روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. معیارهای ورود به پژوهش شامل جنسیت دختر، قرارداشتن در محدوده سنی ۱۵ تا ۱۷ سال، نداشتن مشکلات و نقایص جسمانی جدی براساس چک‌لیست تهیه‌شده توسط پژوهشگر، نداشتن مشکلات روان‌شناختی از جمله افسردگی، پرخاشگری و اضطراب و نداشتن اعتیاد به مواد مخدر و استفاده نکردن از داروهای روان‌گردان (براساس چک‌لیست تهیه‌شده توسط پژوهشگر)، زندگی در کنار هر دو والد و رضایت شرکت‌کنندگان و والدین آن‌ها بود. ملاک‌های خروج از پژوهش تمایل نداشتن به ادامه حضور در پژوهش بود. ابزارهای زیر در پژوهش به‌کاررفت.

– پرسشنامه پرخاشگری^۵ (باس و پری، ۱۹۹۲): این ابزار در سال ۱۹۹۲ توسط آرنولد اچ‌باس و مارک پری تدوین شد. حاوی ۲۹ ماده است که چهار جنبه از پرخاشگری (پرخاشگری فیزیکی، پرخاشگری کلامی، خشم، خصومت) را می‌سنجد. پرسشنامه پرخاشگری در طیفی لیکرت پنج‌تایی (۱=کاملاً مخالفم، ۲=مخالفم، ۳=نظری ندارم، ۴=موافقم، ۵=کاملاً موافقم) نمره‌گذاری می‌شود که با نمره کل سؤالات میزان پرخاشگری کلی را می‌سنجد. دامنه نمرات بین ۲۹ تا ۱۴۵ است. نمرات بیشتر نشانه پرخاشگری بیشتر و نمرات کمتر نشانه پرخاشگری کمتر است (۲۸). ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های پرخاشگری فیزیکی ۰/۸۵، پرخاشگری کلامی ۰/۷۲، خشم ۰/۸۳ و خصومت ۰/۷۷ به‌دست آمد. ضریب آلفای کل نمرات پرسشنامه ۰/۸۹ بود (۲۸). روایی صوری و محتوایی این پرسشنامه در پژوهش سامانی تأیید شد و ضریب پایایی با آزمایی آن برای نمره کل ۰/۷۸ به‌دست آمد (۲۹).

– پرسشنامه هوش هیجانی بار-آن^۶ (بار-آن، ۱۹۹۷): این آزمون توسط بار-آن در سال ۱۹۹۷ به‌منظور اندازه‌گیری هوش هیجانی تهیه شد و دارای ۱۱۷ سؤال و پانزده خرده‌مقیاس است (۳۰). امروزه این آزمون نود سؤال و پانزده خرده‌مقیاس دارد که عبارت است از: الف. مؤلفه هوش درون‌فردی (خودآگاهی هیجانی^۷، خودآبرازی^۸، عزت‌نفس^۹، خودشکوفایی^{۱۰}، استقلال^{۱۱})؛ ب. مؤلفه هوش بین‌فردی

8. Assertiveness

9. Self-esteem

10. Self-actualization

11. Independence

1. Attachment style

2. Secure attachment style

3. Avoid insecure attachment style

4. Ambiguous insecure attachment style

5. The Aggression Questionnaire-AQ

6. Emotional intelligence questionnaire Bar-on

7. Emotional self-awareness

(همدلی^۱، مسئولیت‌پذیری اجتماعی^۲، روابط بین‌فردی^۳)؛ ج. مؤلفه سازش‌پذیری (واقع‌گرایی^۴، انعطاف‌پذیری^۵، حل مسئله^۶)؛ و. مؤلفه کنترل تنیدگی (تحمل فشار روانی^۷، کنترل تکانه^۸)؛ ه. مؤلفه خلق عمومی (خوش‌بینی^۹، شادمانی^{۱۰}). پاسخ‌های آزمون نیز بر طیفی پنج‌درجه‌ای لیکرت (کاملاً موافقم=۵، موافقم=۴، تا حدودی=۳، مخالفم=۲، کاملاً مخالفم=۱) تنظیم شده است. هرچه نمره فرد در هر خرده‌مقیاس بیشتر باشد نشان‌دهنده توانایی فرد در آن خرده‌مقیاس است (۳۰). روایی هم‌زمان این پرسشنامه با پرسشنامه عزت‌نفس کوپراسمیت به میزان $r=0/72$ به دست آمد و در نتیجه روایی هم‌زمان آن به تأیید رسید. ضریب بازآزمایی توسط بار-آن بعد از یک ماه ۰/۸۵ و بعد از چهار ماه، ۰/۷۵ گزارش شد (۳۰). روایی صوری و محتوایی پرسشنامه در پژوهش اسلامیان به تأیید رسید و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۹ بود (۳۱).

– پرسشنامه تنظیم هیجان گروس و جان^{۱۱} (گروس و جان، ۲۰۰۳): این پرسشنامه توسط گروس و جان در سال ۲۰۰۳ به منظور اندازه‌گیری تنظیم هیجانی تهیه شد. پرسشنامه ده‌گویه دارد و دارای دو خرده‌مقیاس فرونشانی و ارزیابی مجدد است. آزمودنی به هر گویه این مقیاس براساس مقیاس هفت‌درجه‌ای لیکرت (کاملاً مخالفم=۱، نسبتاً مخالفم=۲، اندکی مخالفم=۳، نظری ندارم=۴، اندکی موافقم=۵، نسبتاً موافقم=۶، کاملاً موافقم=۷) پاسخ می‌دهد (۳۲). کسب نمره بیشتر در پرسشنامه نشان‌دهنده تنظیم هیجان بیشتر و کسب نمره کمتر نشان‌دهنده تنظیم هیجان کمتر است (۳۲). در پژوهش گراس و جان (۳۲) پایایی با روش آلفای کرونباخ برای ارزیابی مجدد به‌طور متوسط ۰/۷۹ و برای فرونشانی ۰/۷۳ به دست آمد و با روش آزمون-بازآزمون در طول سه ماه برای هر دو مقیاس ۰/۶۹ گزارش شد. در ایران نیز سلیمانی و حبیبی در پژوهش خود ضریب آلفای کرونباخ را برای خرده‌مقیاس ارزیابی مجدد ۰/۷۱ و برای خرده‌مقیاس فرونشانی ۰/۸۱ به دست آوردند (۳۳).

– پرسشنامه مهارت‌های ارتباطی منجمی‌زاده^{۱۲} (منجمی‌زاده، ۱۳۹۱): این پرسشنامه توسط منجمی‌زاده در سال ۱۳۹۱ به منظور سنجش میزان مهارت ارتباط بین‌فردی تهیه شد. پرسشنامه دارای نوزده گویه است که در طیف لیکرت از بسیار پایین=۱، پایین=۲، متوسط=۳، خوب=۴ تا بسیار خوب=۵ نمره‌دهی می‌شود. نمره کل این مقیاس دامنه‌ای از ۱۹ تا ۹۵ دارد و نمره‌های بیشتر نشان‌دهنده مهارت ارتباط بیشتر است و برعکس (۳۴). منجمی‌زاده برای بررسی اعتبار و روایی پرسشنامه، همبستگی آن را با پرسشنامه برقراری ارتباط مؤثر ارزیابی کرد و میزان همبستگی را بیشتر از ۰/۶۹۸ به دست آورد. همچنین برای پایایی

پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که پایایی ۰/۷۳ بود (۳۴). روایی هم‌زمان این پرسشنامه با پرسشنامه توانایی برقراری ارتباط مؤثر به میزان $r=0/698$ به دست آمد و در نتیجه روایی هم‌زمان آن به تأیید رسید. همچنین پایایی پرسشنامه یا قابلیت اعتماد آن با استفاده از روش اندازه‌گیری آلفای کرونباخ ۰/۷۳ محاسبه شد (۳۴). در پژوهش سالاری مقدم و همکاران، روایی صوری و محتوایی پرسشنامه تأیید شد و پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۰ به دست آمد (۳۵).

– مقیاس خودکارآمدی عمومی شرر^{۱۳} (شرر و همکاران، ۱۹۸۲): این مقیاس توسط شرر و همکاران در سال ۱۹۸۲ به منظور اندازه‌گیری خودکارآمدی ساخته شد. دارای هفده عبارت است که با لیکرت پنج‌درجه‌ای از کاملاً مخالفم=۱، مخالفم=۲، نظری ندارم=۳، موافقم=۴ تا کاملاً موافقم=۵ نمره‌گذاری می‌شود. بیشترین نمره خودکارآمدی در این مقیاس ۸۵ و کمترین ۱۷ است (۳۶). کسب نمره بیشتر در پرسشنامه نشان‌دهنده خودکارآمدی بیشتر و کسب نمره کمتر نشان‌دهنده خودکارآمدی ضعیف‌تر است (۳۶). شرر و همکاران ضریب پایایی را با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۶ به دست آوردند (۳۶). در ایران علایی خرائم و همکاران، روایی صوری و محتوایی پرسشنامه را تأیید کردند و پایایی پرسشنامه را با استفاده از روش آلفای کرونباخ در جامعه دانش‌آموزی، ۰/۹۱ به دست آوردند (۳۷).

– مقیاس دل‌بستگی هاوزن و شاور^{۱۴} (هاوزن و شاور، ۱۹۸۷): این مقیاس توسط هاوزن و شاور در سال ۱۹۸۷ ساخته شد. دارای پانزده گویه است که به هریک از سه سبک دل‌بستگی ایمن، نایمن اجتنابی و نایمن دوسوگرا پنج گویه تعلق می‌گیرد. نمره‌گذاری در مقیاس به صورت پنج‌درجه‌ای لیکرت (خیلی کم=۱، کم=۲، متوسط=۳، زیاد=۴، خیلی زیاد=۵) است. بیشترین نمره در هریک از مؤلفه‌های این مقیاس ۲۵ و کمترین نمره ۵ است. نمرات بیشتر در خرده‌مقیاس سبک دل‌بستگی ایمن به معنای عزت‌نفس قوی و نمرات بیشتر در دو مؤلفه سبک دل‌بستگی نایمن اجتنابی و دوسوگرا به معنای عزت‌نفس ضعیف است (۳۸). هاوزن و شاور پایایی بازآزمایی کل پرسشنامه را ۰/۸۱ و پایایی با آلفای کرونباخ را ۰/۸۷ به دست آوردند (۳۸). پایایی این مقیاس در پژوهش رحیمیان برگر و همکاران با استفاده از روش ضریب آلفای کرونباخ برای کل آزمون ۰/۷۵، سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا ۰/۸۳، سبک نایمن اجتنابی ۰/۸۱ و سبک دل‌بستگی ایمن ۰/۷۷ به دست آمد که پایایی مطلوب را نشان می‌دهد (۳۹). در این پژوهش صرفاً سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا بررسی شد. – پرسشنامه سنجش عملکرد خانواده^{۱۵} (اپشتاین و همکاران،

8. Impulse control

9. Optimism

10. Happiness

11. Emotion Regulation Questionnaire Gross, John

12. Monjemi Zadeh Communication Skills Questionnaire

13. Sherer self-efficacy scale

14. Hazen and Shaver attachment styles questionnaire

15. Epstein Family Assessment Device

1. Sympathy

2. Social Responsibility

3. Interpersonal relationships

4. Reality testing

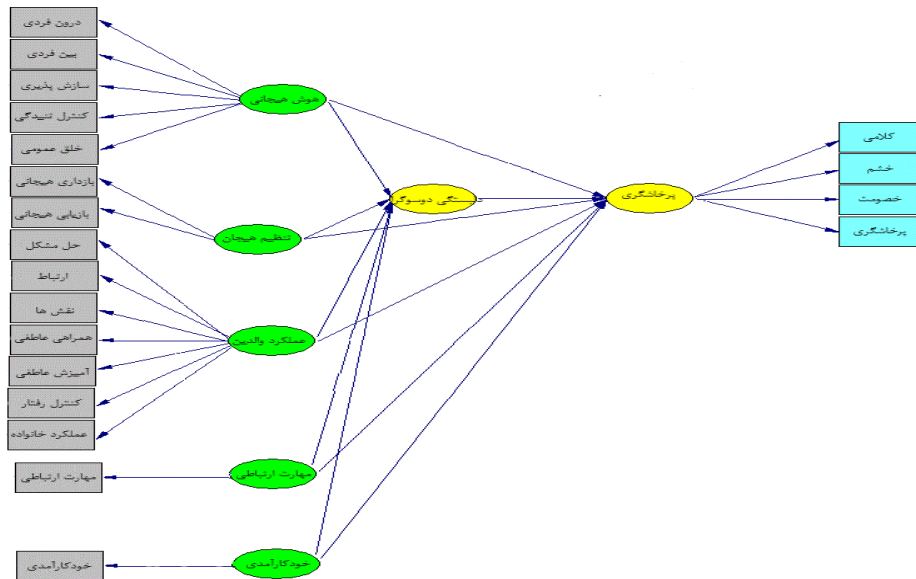
5. Flexibility

6. Problem Solving

7. Tolerate stress

روایی محتوایی پرسشنامه توسط ایشتاین و همکاران تأیید شد (۴۰). دامنه ضریب آلفای زیرمجموعه‌های آن بین ۰/۷۲ تا ۰/۹۲ قرار دارد که حاکی از همسانی درونی نسبتاً خوب است. در ایران قمری و خوشنام، روایی صوری و محتوایی پرسشنامه را تأیید کردند و ضرایب آلفای کرونباخ را برای خرده‌مقیاس‌های حل مشکل ۰/۶۱، ارتباط ۰/۳۸، نقش‌ها ۰/۷۲، همراهی عاطفی ۰/۶۴، آمیزش عاطفی ۰/۶۵، کنترل رفتار ۰/۶۱، عملکرد کلی ۰/۸۱ و نیز برای کل مقیاس ۰/۹۱ به دست آوردند (۴۱).

۱۹۸۳): این پرسشنامه برای سنجیدن عملکرد خانواده براساس الگوی مک‌مستر تدوین شد و شامل ۵۳ سؤال و خرده‌مقیاس‌های حل مشکل، ارتباط، نقش‌ها، همراهی عاطفی، آمیزش عاطفی، کنترل رفتار و عملکرد کلی خانواده است (۴۰). از پاسخ‌دهندگان خواسته می‌شود عقیده خود را درباره هر گویه بر مقیاسی چهاردرجه‌ای لیکرتی از کاملاً موافق (نمره ۱)، موافق (نمره ۲)؛ مخالف (نمره ۳) و کاملاً مخالف (نمره ۴) بیان کنند. کسب نمره بیشتر نشان‌دهنده عملکرد بهتر خانواده است و کسب نمره کمتر نشان‌دهنده عملکرد بدتر خانواده است (۴۰).

شکل ۱. مدل مفهومی رابطه بین هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین با پرخاشگری با میانجیگری سبک دلبستگی ناایمن دوسوگرا

نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۲۲ و Lisrel نسخه ۸/۸۰ صورت گرفت. سطح معناداری آزمون‌ها در این پژوهش، ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

۳ یافته‌ها

از ۳۸۴ نفر از دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه دوم، افراد با سن ۱۶ تا ۱۷ سال (۳۶/۲۰ درصد) بیش‌ترین حجم نمونه را تشکیل دادند. از ۳۸۴ نفر از دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه دوم، افراد با سن ۱۵ تا ۱۶ سال (۲۸/۱۲ درصد) کمترین اعضای نمونه بودند.

مدل مفهومی پژوهش در شکل ۱ ارائه شده است. در راستای تحلیل استنباطی از روش مدل معادلات ساختاری و برازندگی الگوی پیشنهادی براساس شاخص مجذور خی دو^۱، شاخص برازندگی تطبیقی^۲ (CFI)، شاخص نکویی برازش^۳ (GFI)، شاخص نکویی برازش تعدیل‌شده^۴ (AGFI)، ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب^۵ (RMSEA) و باقی‌مانده ریشه مجذور میانگین (SRMR) استفاده شد. به منظور بررسی سهم دل‌بستگی اجتنابی دوسوگرا در رابطه بین هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین، دستور بوت‌استرپ به‌کار رفت. تحلیل‌های مذکور با بهره‌گیری از

جدول ۱. آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیر	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	K-S	مقدار احتمال
هوش درون فردی	۳/۱۱	۰/۴۳	-۰/۳۷۹	-۰/۰۱۳	۰/۴۹	۰/۷۵۴
هوش بین فردی	۲/۹۶	۰/۴۵	-۰/۶۷۴	۰/۴۷۸	۰/۸۱	۰/۵۱۲
سازش‌پذیری	۳/۰۹	۰/۵۲	۰/۳۹۰	۰/۰۳۰	۰/۵۷	۰/۶۳۷
کنترل تنیدگی	۲/۹۹	۰/۴۸	-۰/۱۷۶	-۰/۳۰۰	۰/۹۴	۰/۳۱۸

۴. Adjusted goodness of fit index (AGFI)

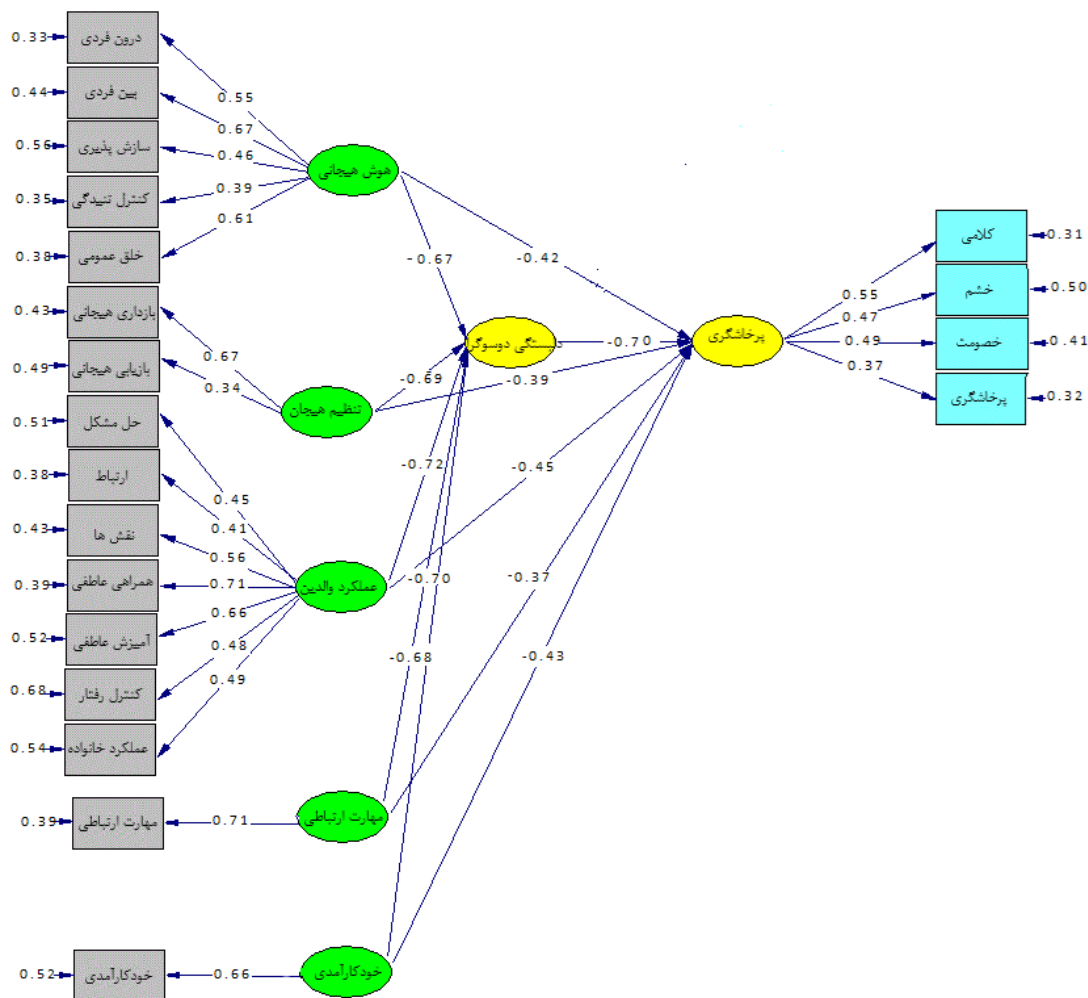
۵. Root mean square error of approximation (RMSEA)

۱. χ^2

۲. Comparative fit index (CFI)

۳. Goodness of fit index (GFI)

۰/۶۵۸	۰/۵۶	-۰/۱۲۹	-۰/۳۵۴	۰/۵۰	۳/۱۷	خُلق عمومی
۰/۶۴۰	۰/۷۶	۰/۰۲۳	۰/۴۸۷	۰/۶۲	۱/۰۳	فرونشانی
۰/۶۷۹	۰/۷۸	-۰/۱۰۶	۰/۳۱۷	۰/۵۵	۱/۰۸	ارزیابی مجدد
۰/۶۶۸	۰/۵۸	۰/۴۸۶	-۰/۰۲۴	۰/۸۶	۳/۳۳	نمره کل مهارت‌های ارتباطی
۰/۶۴۲	۰/۵۴	۰/۸۹۹	-۰/۲۱۵	۰/۵۵	۳/۹۳	نمره کل خودکارآمدی
۰/۷۵۹	۰/۶۹	۰/۰۲۱	۰/۶۳۱	۰/۷۴	۲/۷۰	حل مشکل
۰/۴۷۵	۰/۸۵	-۰/۲۰۵	۰/۳۳۱	۰/۶۴	۲/۷۳	ارتباط
۰/۷۱۱	۰/۶۱	-۰/۲۴۳	۰/۳۷۰	۰/۵۷	۲/۵۴	نقش‌ها
۰/۶۱۷	۰/۵۲	-۰/۱۲۲	۰/۳۶۵	۰/۵۷	۲/۵۸	همراهی عاطفی
۰/۷۱۰	۰/۶۶	-۰/۷۰۹	۰/۰۷۹	۰/۵۳	۲/۶۹	آمیزش عاطفی
۰/۶۲۴	۰/۷۹	-۰/۵۰۵	-۰/۲۲۵	۰/۴۱	۲/۷۷	کنترل رفتار
۰/۶۳۵	۰/۵۶	۰/۳۹۱	-۰/۴۶۹	۰/۳۸	۲/۶۴	عملکرد کلی خانواده
۰/۶۱۲	۰/۷۷	-۰/۳۴۹	-۰/۱۰۸	۰/۵۰	۲/۶۹	دل‌بستگی ناایمن دوسوگرا
۰/۷۱۲	۰/۶۹	-۰/۱۵۴	-۰/۳۲۹	۰/۵۷	۲/۸۶	پرخاشگری فیزیکی
۰/۶۳۷	۰/۵۷	-۰/۲۴۷	-۰/۴۳۵	۰/۵۹	۲/۸۱	پرخاشگری کلامی
۰/۷۵۴	۰/۴۹	۰/۰۶۰	-۰/۳۹۵	۰/۵۲	۲/۹۳	پرخاشگری خشم
۰/۶۶۸	۰/۵۸	-۰/۴۳۲	-۰/۱۸۵	۰/۵۴	۲/۷۵	پرخاشگری خصومت

Chi-Square= 126.63, df=83, P-value=0.00000, RMSEA=0.015

شکل ۲. نقش دل‌بستگی اجتنابی دوسوگرا در رابطه بین هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین (در حالت استاندارد)

جدول ۲. شاخص‌های نکویی برازش مدل معادلات ساختاری

شاخص‌های نکویی برازش	نسبت مجذور خی به درجه آزادی ^۱	ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب	شاخص نکویی برازش تطبیقی	شاخص نکویی برازش تطبیقی	شاخص نکویی تطبیقی
الگوی مسیر	۴/۰۰	۰/۰۱۵	۰/۹۳	۰/۹۵	۰/۹۶

در جدول ۱، میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش آورده شده است. نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان داد، تمامی متغیرهای پژوهش از ارتباط معناداری باهم برخوردار هستند.

جدول ۳. برآوردهای ضرایب اثر مستقیم متغیرهای برونزای هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین بر دل‌بستگی نایمن دوسوگرا (وابسته میانی) و پرخاشگری (وابسته اصلی)

مسیر	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل	خطای معیار		مقدار احتمال
				برآورد (اثر مستقیم)	اثر مستقیم	
هوش هیجانی بر پرخاشگری	-۰/۴۲	۰/۴۷	۰/۸۶	۰/۰۸	<۰/۰۰۱	<۰/۰۰۱
تنظیم هیجان بر پرخاشگری	-۰/۳۹	۰/۴۹	۰/۸۸	۰/۰۹	<۰/۰۰۱	<۰/۰۰۱
مهارت‌های ارتباطی بر پرخاشگری	-۰/۳۷	۰/۴۷	۰/۸۴	۰/۰۹	۰/۰۰۶	<۰/۰۰۱
خودکارآمدی بر پرخاشگری	-۰/۴۳	۰/۴۷	۰/۹۰	۰/۱۳	<۰/۰۰۱	<۰/۰۰۱
عملکرد والدین بر پرخاشگری	-۰/۴۵	۰/۵۰	۰/۹۵	۰/۱۲	<۰/۰۰۱	<۰/۰۰۱

سعیدی و همکاران (۱۱) و چن و همکاران (۹) با این یافته به صورت غیرمستقیم همسوست.

در تبیین این یافته می‌توان گفت، نوجوانان با سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا به‌هنگام روبه‌رو شدن با شرایط چالشی و ناکام‌کننده، احساسات ناپایدار و دوسوگرا به دیگران پیدا می‌کنند و همین امر موجب ناپایداری و نوسان رفتار و واکنش‌های آنان می‌شود (۲۶). وجودنداشتن ناامنی، رفتار پرخاشگرانه را به دنبال دارد. این میزان از واکنش‌ها می‌تواند براساس سایر ویژگی‌های نوجوانان با شدت متفاوتی بروز داده شود. نوجوانانی که دارای هوش هیجانی کمتری هستند و توانایی مدیریت هیجان‌ها از جمله استرس، ترس و خشم را ندارند، زمانی که در معرض چنین موقعیت‌هایی قرار می‌گیرند واکنش‌های رفتاری هیجانی‌تری نشان می‌دهند. اگر این نوجوان ناامنی را نیز در خود داشته باشد، این واکنش‌ها بیشتر و شدیدتر می‌شود (۲۷). باران و پرکر (۴۲) دریافتند، افراد دارای هوش هیجانی بیشتر، معمولاً دل‌بسته ایمن هستند و توانایی مدیریت هیجان‌های خود را بیشتر دارند؛ همچنین هوش هیجانی زیاد را از خصایص افراد با دل‌بستگی ایمن می‌دانند و افراد دارای دل‌بستگی نایمن، هوش هیجانی و مدیریت هیجانی کمتری دارند. در مجموع دل‌بستگی نایمن دوسوگرا می‌تواند اثر هوش هیجانی را در رابطه با پرخاشگری تحت‌تأثیر قرار دهد و موجب افزایش پرخاشگری شود.

یافته‌ها نشان‌دهنده تأثیر غیرمستقیم و مثبت تنظیم هیجان بر پرخاشگری با نقش میانجی سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا بود. تاکنون پژوهشی در این زمینه انجام نشده است تا بتوان این یافته را با نتایج آن پژوهش‌ها مقایسه کرد. سبک دل‌بستگی توان پیش‌بینی براساس یافته‌های نظریه تنظیم هیجانی

باتوجه به جدول ۳، اثرات مستقیم هوش هیجانی $\beta = -0.42$ ، $p < 0.001$ ، تنظیم هیجان $\beta = -0.39$ ، $p < 0.001$ ، مهارت‌های ارتباطی $\beta = -0.37$ ، $p = 0.006$ ، خودکارآمدی $\beta = -0.43$ ، $p < 0.001$ و عملکرد والدین $\beta = -0.45$ ، $p < 0.001$ بر پرخاشگری، منفی و معنادار بود. همچنین اثر غیرمستقیم هوش هیجانی بر پرخاشگری برابر با $\beta = 0.47$ ، $p < 0.001$ ، اثر غیرمستقیم تنظیم هیجان بر پرخاشگری برابر با $\beta = 0.49$ ، $p < 0.001$ ، اثر غیرمستقیم مهارت‌های ارتباطی بر پرخاشگری برابر با $\beta = 0.47$ ، $p < 0.001$ ، اثر غیرمستقیم خودکارآمدی بر پرخاشگری برابر با $\beta = 0.47$ ، $p < 0.001$ و اثر غیرمستقیم عملکرد والدین بر پرخاشگری برابر با $\beta = 0.50$ ، $p < 0.001$ به دست آمد. الگوی مسیر اندازه‌گیری‌شده روابط بین هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی، عملکرد والدین، دل‌بستگی نایمن دوسوگرا و پرخاشگری در شکل ۲ ارائه شده است.

۴ بحث

هدف از پژوهش حاضر ارائه مدل پرخاشگری براساس هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین با میانجیگری سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا در نوجوانان دختر دوره متوسطه دوم بود. نتایج حاصل از این پژوهش مشخص کرد، بین هوش هیجانی با پرخاشگری نوجوانان از طریق میانجیگری سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا رابطه وجود دارد و یافته‌ها نشان‌دهنده تأثیر غیرمستقیم و مثبت هوش هیجانی بر پرخاشگری با نقش میانجی سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا بود. تاکنون پژوهشی در این زمینه انجام نشده است تا بتوان این یافته را با نتایج آن پژوهش‌ها مقایسه کرد؛ اما نتایج پژوهش

^۱. χ^2/df

را دارد. افراد با سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا در روابط خود به دیگران اعتماد ندارند؛ اما به امید برآورده شدن نیازهایشان، فردی بسیار وابسته می‌شوند. نیاز شدید آن‌ها دوست داشته شدن توسط فرد مقابل است و آن‌ها به امید کسب این آرزو هر کاری می‌کنند (۲۷). حسادت شدید (ترس از دست دادن) و کنترل‌کنندگی، شکاک بودن، خرده‌گیری کردن، انتقادگری و جروبحث زیاد بر سر مسائل بیهوده در روابط از نشانه‌های این‌گونه افراد است. رفتار وابستگی در این‌گونه افراد بیش از دیگر سبک‌های دل‌بستگی دیده می‌شود. این ویژگی‌ها موجب می‌شود که فرد در واکنش به موقعیت‌های هیجانی با سوگیری پاسخ دهد و بنابراین تنظیم هیجانی فرد تحت تأثیر قرار می‌گیرد. این افراد در موقعیت‌های هیجانی ارزیابی منفی‌تری دارند و با توجه به ویژگی آن‌ها و کاهش راهبردهای تنظیم هیجان کارآمد احتمال پرخاشگری در آنان افزایش می‌یابد (۴۳).

یافته‌ها نشان‌دهنده تأثیر غیرمستقیم و مثبت مهارت‌های ارتباطی بر پرخاشگری با نقش میانجی سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا بود. تاکنون پژوهشی در این زمینه انجام نشده است تا بتوان این یافته را با نتایج آن پژوهش‌ها مقایسه کرد؛ اما یافته‌های پژوهش هنبرگر و همکاران (۲۴) مبنی بر عملکرد خانواده و رفتار پرخطر نوجوانان پرخطر: بررسی اثرات قومیت با این یافته به صورت غیرمستقیم همسوست.

مهارت‌های ارتباطی یکی از عناصر اساسی اجتماعی شدن فرد در همه فرهنگ‌ها است. در این راستا باید گفت، مهارت‌های ارتباطی به منزله آن دسته از مهارت‌هایی است که به واسطه آن‌ها افراد می‌توانند درگیر تعامل‌های بین‌فردی و فرایند ارتباط شوند (۱۶). توانایی نداشتن در مهارت‌های ارتباطی موجب بروز مشکلات رفتاری از جمله پرخاشگری می‌شود و این امر می‌تواند تحت تأثیر نوع رابطه فرد با مراقبت‌کنندگان خود در دوران کودکی و میزان پاسخ‌گویی آن‌ها در افراد مختلف، متفاوت باشد. سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا با داشتن ویژگی‌هایی چون بی‌اعتمادی، کنترل‌کنندگی، شکاک بودن، خرده‌گیری کردن، انتقادگری و جروبحث زیاد بر سر مسائل بیهوده می‌تواند ارتباطات افراد را تحت تأثیر قرار دهد و سبب بروز رفتارهای کنترل‌نشده شود که ناشی از ویژگی‌های این افراد است؛ بنابراین سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا از طریق اثراتی که در ارتباطات می‌گذارد مهارت‌های ارتباطی فرد را تضعیف می‌کند و رفتارهای پرخاشگرانه را در افراد افزایش می‌دهد (۴۴).

یافته‌ها نشان‌دهنده تأثیر غیرمستقیم و مثبت خودکارآمدی بر پرخاشگری با نقش میانجی سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا بود. تاکنون پژوهشی در این زمینه انجام نشده است تا بتوان این یافته را با نتایج آن پژوهش‌ها مقایسه کرد؛ اما یافته‌های پژوهش چن و همکاران (۹) مبنی بر رابطه خودکارآمدی و رفتار پرخاشگرانه در بوسورها با نقش میانجی خودکنترلی با این یافته به صورت غیرمستقیم همسوست. افراد دارای سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا، اکثراً تمایلی به نزدیک شدن با دیگران ندارند و نگران هستند که طرف مقابلشان متقابلاً به احساسات آن‌ها پاسخ ندهد. این امر به قطع متوالی رابطه، اکثراً به دلیل احساس سرد شدن رابطه و دوری، می‌انجامد. این اشخاص پس

یافته‌ها نشان‌دهنده تأثیر غیرمستقیم و مثبت عملکرد والدین بر پرخاشگری با نقش میانجی سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا بود. تاکنون پژوهشی در این زمینه انجام نشده است تا بتوان این یافته را با نتایج آن پژوهش‌ها مقایسه کرد؛ اما یافته‌های پژوهش هنبرگر و همکاران (۲۴) مبنی بر عملکرد خانواده و رفتار پرخطر نوجوانان پرخطر: بررسی اثرات قومیت با این یافته به صورت غیرمستقیم همسوست. عملکرد خانواده در رفتارهای پرخاشگرانه نقش مؤثری دارد. در خانواده‌های دارای عملکرد ضعیف، این عملکرد باعث گسستگی و جدایی عاطفی اعضای خانواده و فقدان ارتباط، همراه نبودن عاطفی و سطح کم رضایت و خشونتی خانوادگی می‌شود و در نتیجه، مشکلاتی چون پرخاشگری را به دنبال دارد (۲۱). از سویی نوجوان دارای سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا، خود دارای ترس طرد و حمایت نکردن خانواده است و اگر عملکرد خانواده نیز مناسب نباشد این ترس‌ها را در نوجوان دامن می‌زند و او را بیشتر دچار تنش می‌کند. با توجه به مطالب ذکر شده نوجوانان با دل‌بستگی نایمن به دلیل ویژگی‌های این سبک ناآرام و پرتنش و نیز مستعد رفتارهای هیجانی از جمله پرخاشگری هستند که عوامل مختلف فردی و خانوادگی می‌تواند این رفتار را تشدید کند (۲۲).

از محدودیت‌های پژوهش حاضر اجرای پژوهش در جامعه دانش‌آموزان دختر بود و تعمیم نتایج به جامعه دانش‌آموزان پسر باید با احتیاط انجام شود. با توجه به اینکه پژوهش حاضر از نوع دوره‌ای بود، امکان تشکیل مدلی علی برای توضیح روابط علی بین متغیرها وجود نداشت. پیشنهاد می‌شود پژوهش در جامعه دانش‌آموزان پسر انجام گیرد و نتایج باهم مقایسه و نقش جنسیت نیز بررسی شود. توصیه می‌گردد پژوهش در دانش‌آموزان شهرهای دیگر نیز اجرا شود.

۵ نتیجه‌گیری

براساس یافته‌های این پژوهش می‌توان گفت، دل‌بستگی نایمن دوسوگرا در رابطه بین هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین با پرخاشگری نقش میانجی ایفا می‌کند؛ بنابراین نقش میانجی سبک دل‌بستگی نایمن دوسوگرا در رابطه بین هوش هیجانی، تنظیم هیجان، مهارت‌های ارتباطی، خودکارآمدی و عملکرد والدین با پرخاشگری، می‌تواند مدل مناسبی

را برای تبیین پرخشگری در نوجوانان ارائه دهد.

۶ تشکر و قدردانی

از تمامی کارکنان آموزش و پرورش شهر تهران منطقه چهار، مدیران مدارس، دانش‌آموزان و والدین دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پژوهش که در این مطالعه ما را یاری کردند، کمال تشکر و قدردانی را داریم.

۷ بیانیه‌ها

تأییدیه اخلاقی و رضایت‌نامه از شرکت‌کنندگان

تمامی افراد به‌شکل کتبی اطلاعاتی درباره پژوهش دریافت کرده و در صورت تمایل در آن مشارکت کردند. این اطمینان به افراد داده شد که تمام اطلاعات محرمانه هستند و برای امور پژوهشی استفاده خواهند شد. به‌منظور رعایت حریم خصوصی، نام و نام خانوادگی شرکت‌کنندگان ثبت نشد. همچنین پس از پایان پژوهش، برای افراد حاضر در گروه گواه درمان مؤثرتر اجرا شد.

رضایت‌نامه انتشار

این امر غیرقابل اجرا است.

دسترسی‌بودن داده‌ها و مواد

همه نویسندگان مقاله به داده‌های پژوهش دسترسی دارند و پژوهشگران می‌توانند در صورت لزوم با مکاتبه با نویسنده مسئول مقاله حاضر به این اطلاعات دسترسی پیدا کنند.

تضاد منافع

هیچ‌گونه تعارض منافی بین نویسندگان وجود نداشت. این مقاله برگرفته از رساله دکتری روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن است. همچنین مجوز اجرای پژوهش بر گروه مطالعه‌شده از کارکنان آموزش و پرورش شهر تهران با شماره نامه ۱۵۲ صادر شده است. این پژوهش با حمایت مالی نهاد یا سازمانی انجام نشده است.

منابع مالی

تأمین منابع مالی از هزینه‌های شخصی بوده و توسط هیچ نهاد یا سازمانی تأمین نشده است.

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول داده‌های به‌دست‌آمده را آنالیز و تفسیر کرد. نویسندگان دوم و سوم در نگارش نسخه دست‌نوشته همکار اصلی بودند. همه نویسندگان نسخه دست‌نوشته نهایی را خواندند و تأیید کردند.

References

1. Street NW, McCormick MC, Austin SB, Slopen N, Habre R, Molnar BE. Sleep duration and risk of physical aggression against peers in urban youth. *Sleep Health*. 2016;2(2):129–35. <https://doi.org/10.1016/j.sleh.2016.03.002>
2. Ahmadi Z, Asaran M, Seyyedmoharrami F, Seyyedmoharrami I. The relationship between overt and relational aggression with hope in primary school children. *Quarterly Journal of Child Mental Health*. 2017;4(3):143–52. [Persian] <http://childmentalhealth.ir/article-1-223-en.pdf>
3. Aghaei ZS, Kian M. The role of contextual factors in cyberspace harm, anxiety, aggression, and students' academic performance. *Journal of Social Behavior and Community Health*. 2021;5(1):641–51. [Persian] <http://dx.doi.org/10.18502/jsbch.v5i1.6734>
4. Muñoz-Fernández N, Sánchez-Jiménez V. Cyber-aggression and psychological aggression in adolescent couples: A short-term longitudinal study on prevalence and common and differential predictors. *Computers in Human Behavior*. 2020;104:106191. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2019.106191>
5. Kumar M, Bhilwar M, Kapoor R, Sharma P, Parija P, Student P, et al. Prevalence of aggression among school-going adolescents in India: a review study. *Ind J Youth Adol Health*. 2016;3(4):39–47.
6. García-Sancho E, Salguero JM, Fernández-Berrocal P. Relationship between emotional intelligence and aggression: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*. 2014;19(5):584–91. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2014.07.007>
7. Assaf AE-RA, El-Hay MAA, Eissa MA, Abohammar SD. Assessment of aggressive behavior among preparatory school children in Tanta City. *Tanta Medical Journal*. 2018;46(1):29. http://dx.doi.org/10.4103/tmj.tmj_1_18
8. Kewalramani S, Singh G. Relationship between aggression and interpersonal communication. *The International Journal of Indian Psychology*. 2017;4:2349–3429.
9. Chen X, Zhang G, Yin X, Li Y, Cao G, Gutiérrez-García C, et al. The relationship between self-efficacy and aggressive behavior in boxers: the mediating role of self-control. *Front Psychol*. 2019;10:212. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00212>
10. Toyin AS, Aderemi ON, Alayande E. The psychosocial contributions of parenting style and emotional intelligence to the prediction of violent behaviour among college of education students. *European Journal of Education Studies*. 2013;5(1):19–27.
11. Saeedi E, Sabourimoghadam H, Hashemi T. Predicting the relationship between emotional intelligence and anger rumination with the aggression of Tabriz university students. *Quarterly Social Psychology Research*. 2020;10(38):65–82. [Persian] <https://dx.doi.org/10.22034/spr.2020.114691>
12. Halmos MB, Leone RM, Parrott DJ, Eckhardt CI. Relationship dissatisfaction, emotion regulation, and physical intimate partner aggression in heavy-drinking, conflict-prone couples: a dyadic analysis. *J Interpers Violence*. 2021;36(9–10):NP5385–406. <https://doi.org/10.1177/0886260518801019>

13. Evans LD, Kouros C, Frankel SA, McCauley E, Diamond GS, Schloretdt KA, et al. Longitudinal relations between stress and depressive symptoms in youth: coping as a mediator. *J Abnorm Child Psychol.* 2015;43(2):355–68. <https://doi.org/10.1007/s10802-014-9906-5>
14. Kamali Igoli S, Abolmaali Alhosseini K. Explaining aggression based on positive and negative strategies of cognitive emotion regulation in adolescent girls. *Journal of Analytical–Cognitive Psychology.* 2020;11(40):1–11. [Persian] http://psy.journals.iau-garmsar.ac.ir/article_674253_bdbee65fe0dd85a18b2e2736d39d8417.pdf
15. Sani SRH, Tabibi Z, Fadardi JS, Stavrinou D. Aggression, emotional self-regulation, attentional bias, and cognitive inhibition predict risky driving behavior. *Accid Anal Prev.* 2017;109:78–88. <https://doi.org/10.1016/j.aap.2017.10.006>
16. Baby M, Gale C, Swain N. Communication skills training in the management of patient aggression and violence in healthcare. *Aggression and Violent Behavior.* 2018;39:67–82. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.02.004>
17. Eweida RS, Ghallab E, Ng F, Ibrahim N. Novice nurses' communication skills when addressing aggression in individuals experiencing psychosis: the role of emotional regulation capacity. *J Psychosoc Nurs Ment Health Serv.* 2021;1–8. <https://doi.org/10.3928/02793695-20210623-04>
18. Sheykhosslami A, Asadolahi E, Mohammadi N. Prediction of aggressive of juvenile delinquents with problem solving strategies and communication skills. *Community Health.* 2017;4(3):204–14. [Persian] <https://doi.org/10.22037/ch.v4i3.16584>
19. Hadley J, Mowbray T, Jacobs N. Examining the mediating effect of self-efficacy on approval of aggression and proactive aggression. *Journal of School Violence.* 2017;16(1):86–103. <https://doi.org/10.1080/15388220.2015.1116993>
20. Sayarpoor M, Hazavehei MM, Ahmadpanah M. Assessing relationship between aggression and perceived self-efficacy in high school students of Hamadan city. *Avicenna Journal of Nursing and Midwifery Care.* 2011;19(2):16–26. [Persian] <http://nmj.umsha.ac.ir/article-1-1095-en.pdf>
21. Criaco G, Sieger P, Wennberg K, Chirico F, Minola T. Parents' performance in entrepreneurship as a “double-edged sword” for the intergenerational transmission of entrepreneurship. *Small Bus Econ.* 2017;49(4):841–64. <https://doi.org/10.1007/s11187-017-9854-x>
22. Khaki S, Khalilzadeh Z, Wang L. Predicting yield performance of parents in plant breeding: A neural collaborative filtering approach. *PLoS One.* 2020;15(5):e0233382. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0233382>
23. Mirzaei F, Hossein Khanzadeh AA, Asghari F, Shakerinia I. The role of family cohesion in prediction of aggressive behaviors of children. *Quarterly Journal of Child Mental Health.* 2015;2(2):73–84. [Persian] <http://childmentalhealth.ir/article-1-47-en.pdf>
24. Henneberger AK, Varga SM, Moudy A, Tolan PH. Family functioning and high risk adolescents' aggressive behavior: examining effects by ethnicity. *J Youth Adolesc.* 2016;45(1):145–55. <https://doi.org/10.1007/s10964-014-0222-8>
25. Gobbo E, Zupan M. Dogs' sociability, owners' neuroticism and attachment style to pets as predictors of dog aggression. *Animals (Basel).* 2020;10(2):315. <https://dx.doi.org/10.3390/ani10020315>
26. Shafiepour SZ, Sadegh R, Jafari Asl M, Kazemnejad Leili e. Aggression in different types of attachment in adolescents. *Journal of Holistic Nursing and Midwifery.* 2016;26(81):55–64. [Persian] <https://hnmj.gums.ac.ir/article-1-754-en.pdf>
27. McDade EM. The impact of self-reported attachment style on aggression and depressed mood in urban african american adolescents [Ph.D. dissertation]. [Michigan, US]: University of Michigan; 2013.
28. Buss AH, Perry M. The aggression questionnaire. *J Pers Soc Psychol.* 1992;63(3):452–9. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.63.3.452>
29. Samani S. Study of reliability and validity of the buss and perry's aggression questionnaire. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology.* 2008;13(4):359–65. <http://ijpcp.iuums.ac.ir/article-1-356-en.pdf>
30. Baron R. The BarOn emotional quotient inventory (BarOn EQ-i). Toronto, ON: Multi-Health Systems Inc; 1997.
31. Eslamian H, Jafari Sani H, Goodarzi Z, Eslamian Z. Study the relationship between emotional intelligence and how to apply the standards of effective teaching by faculty Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education.* 2014;14(8):685–94. [Persian] <https://ijme.mui.ac.ir/article-1-2976-en.pdf>
32. Gross JJ, John OP. Individual differences in two emotion regulation processes: implications for affect, relationships, and well-being. *J Pers Soc Psychol.* 2003;85(2):348–62. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.2.348>
33. Soleimani E, Habibi Y. The relationship between emotion regulation and resiliency with psychological well-being in students. *Journal of School Psychology.* 2015;3(4):51–72. [Persian] http://jssp.uma.ac.ir/article_268_eb8c5b194af0824060b20b7a2f0ead5c.pdf

34. Khademian Z, Tehrani Neshat B. The relationship between interpersonal communication skills and nursing students' attitudes toward teamwork. *Sadra Medical Journal*. 2017;5(2):99–110. [Persian] https://smsj.sums.ac.ir/index.php/index/article_43936_4c730b6bdf17464955de416746a4875c.pdf
35. Salari Moghaddam S, Ahmadi M, Ranjbar A, Nasr Esfahani MS. The relationship between level of religiosity, interpersonal communication skills with resilience of soldiers. *The Interdisciplinary Quarterly of Applied Researches on Islamic Humanities*. 2018;2(1):7–26. [Persian] <http://arh.sccsr.ac.ir/article-1-40-en.pdf>
36. Sherer M, Maddux JE, Mercandante B, Prentice-Dunn S, Jacobs B, Rogers RW. The self-efficacy scale: construction and validation. *Psychol Rep*. 1982;51(2):663–71. <https://doi.org/10.2466/pr0.1982.51.2.663>
37. Alaei Kharaem1 R, Narimani M, Alaei Kharaem S. A comparison of self-efficacy beliefs and achievement motivation in students with and without learning disability. *Journal of Learning Disabilities*. 2012;1(3):85–104. [Persian] http://jld.uma.ac.ir/article_105_044fcc0c1f961e2d3dbc773ff3beb4a6.pdf
38. Hazan C, Shaver P. Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1987;52(3):511–24. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.52.3.511>
39. Rahimian Boogar E, Nouri A, Oreizy H, Molavi H, Foroughi Mobarake A. Relationship between adult attachment styles with job satisfaction and job stress in nurses. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*. 2007;13(2):148–57. [Persian] <http://ijpcp.iuums.ac.ir/article-1-165-en.pdf>
40. Epstein NB, Baldwin LM, Bishop DS. The McMaster family assessment device. *Journal of Marital and Family Therapy*. 1983;9(2):171–80. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1983.tb01497.x>
41. Ghamari M, Khoshnam AH. The relationship of original family function and quality of life among students. *Journal of Family Research*. 2011;7(3):343–54. [Persian] https://jfr.sbu.ac.ir/article_96003_37eebe7ae2c107a217b20921baa967e0.pdf
42. Parker JDA, Bar-On R. *The handbook of emotional intelligence: theory, development, assessment and application at home, school and in the workplace*. San Fransisco, California: Jossey-Bass; 2005.
43. Pace CS, Di Folco S, Guerriero V. Late-adoptions in adolescence: Can attachment and emotion regulation influence behaviour problems? A controlled study using a moderation approach. *Clin Psychol Psychother*. 2018;25(2):250–62. <https://doi.org/10.1002/cpp.2158>
44. Muhammad ZJ, Ayriza Y. Relationship between child-mother secure attachment style and violence in adolescent romantic relationship. *Psychological Research and Intervention*. 2020;3(2):80–91. <http://dx.doi.org/10.21831/pri.v3i2.42195>

